

Govor kraja Brest v hrvaški Istri skozi prizmo slovenske dialektologi(n)je

TJAŠA JAKOP

*Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Novi trg 2,
SI 1000 Ljubljana, Tjasa.Jakop@zrc-sazu.si*

DOI: <https://doi.org/10.18690/scn.17.1.18-37.2024>

————— 1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article —————

Brest (it. *Olmeto*) je naselje na skrajnem zahodu Hrvaške – na obrobju kraške planote, nedaleč od hrvaško-slovenske meje. V prispevku je predstavljen in opisan govor kraja Brest, ki po tradicionalni (hrvaški) narečni klasifikaciji pripada severovzhodnemu buzetskemu oz. zgornjemirenskemu čakavskemu narečju, vendar glasoslovje (zlasti dolgi vokalizem) govora kaže mnoge značilnosti šavrinskega podnarečja istrskega narečja na slovenski strani meje, na katerega meji na severu. Narečno gradivo za članek je bilo zbrano na podlagi terenskega dela v kraju Brest (točka SLA T413) po vprašalnici za *Slovenski lingvistični atlas* (SLA) in je primerjano z najbližjim sosednjim slovenskim govorom kraja Rakitovec. Podrobneje sta predstavljena glasoslovje in besedje govora.

Brest (Italian: *Olmeto*) is an Istrian settlement in the far west of Croatia – on the edge of the Karst plateau, not far from the Croatian-Slovenian border. This paper presents and describes the local dialect of Brest, which according to the traditional Croatian dialect classification belongs to north-eastern Buzet or Upper Miren Chakavian dialect, but in phonetic terms (especially with long, i.e. stressed vowels) has many features of the Šavrini subdialect of the Istrian dialect in Slovenia, bordering it in the north. The dialect material for this article was collected in Brest (data-point SLA T413) via the questionnaire for the Slovenian Linguistic Atlas (SLA) and was compared with the nearest village Rakitovec on the Slovenian side of the border. The phonetics of this border dialect and the words typical of it are further described in this paper.

Ključne besede: jezikovni stik, buzetsko narečje, istrsko narečje, šavrinsko podnarečje, narečno glasoslovje in leksika

Key words: language contact, Buzet dialect, Istrian dialect, Šavrini subdialect, dialect phonetics and dialect lexicon

1 Uvod¹

1.1 Področje raziskovanja

Gradivo za članek je bilo zbrano na podlagi terenskega dela v kraju Brest (točka SLA T413) po vprašalnici za *Slovenski lingvistični atlas* (SLA) in prostega govora, upoštevali pa smo tudi gradivo za *Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora* (LAIČaG) / *Atlante Linguistico delle Parlate Ciacave Istriane* (ALPaCis) (Filipi, Buršič Giudici 2019).² Glavna govorca za Brest sta bila od 2011 dalje domačina, rojena 1932 in 1938, sodelovali pa so tudi mlajši govorci iz iste družine. Kot primerjalno gradivo nam je služilo narečno gradivo iz buzetskega govora kraja Slum (po Vivoda 2005) in narečno gradivo iz kraja Rakitovec na slovenski strani meje (točka SLA 127), saj ozemlje Rakitovca meji na ozemlje hrvaških vasi Črnica, Perci, Krbavčiči, Slum, Brest in Jelovice.

Slika 1: Brest in Slum (hrvaška Istra) ter Rakitovec (slovenska Istra)

Vir: Google maps

Narečno gradivo za vas Rakitovec je za SLA leta 1956 zbral in zapisal dialektolog Tine Logar, kasneje je govor obravnavala še Tina Rožac v diplomskem delu *Analiza narečnega diskurza (s poudarkom na govoru Rakitovca v slovenski Istri)* (2016a) ter v članku *Diskurzni označevalci v besedilnih vrstah vsakdanjih pogovorov. Študija primera Rakitovca v slovenski Istri* (2016b), v zadnjih letih pa tudi Suzana Todorović v njenem najnovjšem atlasu *Slovenski istrski lingvistični atlas (SiLA) 1* iz 2024.

¹ Prispevek je nastal v okviru projekta i-SLA – Interaktivni atlas slovenskih narečij (L6-2628, 1. 9. 2020–31. 8. 2023, ARRS in SAZU, <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti/i-sla-interaktivni-atlas-slovenskih-narecij>) in programa Dediščina na obrobjih: novi pogledi na dediščino in identiteto znotraj in onkraj nacionalnega (P5-0408).

² Oblike za Brest iz atlasa LAIČaG so prepisane v sodobno slovensko narečno transkripcijo in posebej označene s simbolom ■ (npr. ■*nu:ć*).

1.1.1 O vasi Brest

Brest (it. *Olmeto*) je naselje na skrajnem zahodu Hrvaške – na obrobju kraške planote ob vznožju Žbevnice (na 693 m nadmorske višine) nedaleč od hrvaško-slovenske meje. Nahaja se v bližini Buzeta (nar. *'pâ:lê Bu'ze:ta* 'pri Buzetu', Lsg) in gorskega grebena Učke v občini Lanišče. Skozi Brest poteka regionalna cesta, ki povezuje Buzet in Vodice. Prebivalci se ukvarjajo predvsem s poljedelstvom, v preteklosti pa so bile pomembne dejavnosti živinoreja, mlekarstvo in pridelava oglja. Vaščani so izdelke prodajali na tržnicah v Trstu in drugih večjih mestih. Leta 2021 je vas štela 31 prebivalcev³ (po podatkih informatorjev je 2011 v vasi živel še 48 ljudi).

Slika 2: Brest (fotografija: T. Jakop 2016)

1.1.2 O vasi Rakitovec

Rakitovec je odmaknjeno obmejno gručasto naselje v južnem delu Podgorskega krasa, ki leži na dnu suhega podolja, v neposredni bližini državne meje s Hrvaško. Na severozahodu je hrib Kavčič, na jugu se vzpenja nižji Breg. Naselje je dostopno po cesti, ki se pod Črnim Kalom odcepi od glavne ceste Razdrto–Koper (Krajevni leksikon Slovenije II 321 v Todorović 2024: 90).

³ Prirejeno po članku Brest na Wikipediji ([https://hr.wikipedia.org/wiki/Brest_\(Lani%C5%A1%C4%87e\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Brest_(Lani%C5%A1%C4%87e))).

1.2 Metode raziskovanja

Zbiranje gradiva za *Slovenski lingvistični atlas* (SLA), ki je eno temeljnih del slovenske dialektologije in geolingvistike, poteka z metodo terenske ankete v vnaprej predvidenih krajih. Danes je v SLA zajetih 417 krajevnih govorov, od tega 337 v Sloveniji, 28 v Italiji, 39 v Avstriji, 2 na Madžarskem in 7 na Hrvaškem (krajevni govori krajev Banfi, Hum na Sutli, Dubravica, Čabar, Ravnice, Ravna Gora in Brest).⁴ T. i. obmejna narečja ali narečja v stiku z neslovanskimi jeziki ali hrvaščino ter slovenska narečja v zamejstvu (v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in Hrvaškem) so se v raziskavah za SLA izkazala kot del narečnega kontinuuma na obeh straneh meje. Govorci zunaj meja RS svoje narečje večinoma označujejo kot »po domače«, saj je njihova materinščina narečna slovenščina (Jakop 2013: 98).

2 Slovensko istrsko narečje

Istrsko narečje sodi v primorsko narečno skupino (na slovenski strani) in se govori »južno in jugovzhodno od Trsta vse do meje s hrvaškim jezikovnim področjem, tj. zahodno od izliva Rokave v morje do Trebeš, od tod pa do Rakitovca (Maček v Marc Bratina 2005a: 230). Jakob Rigler (2001: 198–199) meni, da je na razvoj govorov v slovenski Istri pomembno vplivalo priseljevanje v različnih dobah, zaradi česar je istrski dialekt zelo razdrobljen in raznolik.

Nekoliko več o razvoju istrskega dialekta piše Tine Logar v članku *Slovenski govori v Istri in njihova geneza* (1996). Logar istrsko narečje deli na tri pasove: 1) pomjanskega (po Logar-Riglerjevi karti 1983 – šavrinskega), 2) dekanskega (po Logar-Riglerjevi karti 1983 – rižanskega) in 3) na jezikovni otoček med njima. Pomjanske govore najdemo v vaseh Pomjan, Šmarje, Marezige, Krkavče, Nova vas nad Dragonjo, Sočerga, Trebeše in Rakitovec. Logar (1996: 88–91) ugotavlja, da je osnova pomjanskih govorov prav tako notranjska kot pri prvih dveh skupinah, vendar je v teh govorih poleg beneškoslovenskih zaznati tudi hrvaške jezikovne vplive.

Novejše raziskave opozarjajo tudi na »neslovensko« narečje v Istri: »V Sloveniji poleg mnogoterih slovenskih narečij obstaja tudi narečje, ki ima italijansko oz. romansko genezo. V istrskih obmorskih krajih [v Kopru, Ankaranu, Izoli, Piranu in v njihovih zaledjih, op. T. J.] avtohtono poseljeno prebivalstvo romanskih korenin – izvzemši nekaj narečno dvojezičnih krajev, kjer že stoletja sobivata tako slovensko kot italijansko istrsko narečje – govori le istrskobeneško (italijansko) narečje« (Todorović 2022b: 281).

⁴ Avtorica prispevka je od 2012 dalje zbirala narečno gradivo na terenu za govore štirih hrvaških krajev (Banfi, Hum na Sutli, Dubravica in Brest) ter ga kasneje tudi zapisala in analizirala.

Besedoslovje istrskih govorov je raziskoval jezikoslovec Goran Filipi (npr. *Diahrono in sinhrono prepletanje govorov v slovenski Istri na primerih iz 1999, Sorodstveni nazivi v Rakitovcu* iz 2005) ter jezikoslovka mlajše generacije Suzana Todorović (npr. v monografijah iz 2015, 2016, 2018, v treh istrskobeneških jezikovnih atlasih iz 2019–2021, v člankih *Pomjanski romanizmi nekoč in danes* (2022a) ter *Istrobeneščina v severozahodni Istri* (2022b) in v *Slovenskem istrskem lingvističnem atlasu (SiLA) I* iz 2024), frazeološkim raziskavam istrskih govorov pa se posveča Karin Marc Bratina, npr. v člankih *Frazeologija v vasi Rakitovec* (Marc Bratina 2005a) in »*Mi forca v Rakitovci ubrnemo jezik*« (Marc Bratina 2005b).

Gradivo za Brest je po vprašalnici za SLA 1 (2011) zbrala Danila Zuljan Kumar, ki se posveča proučevanju terskega, nadiškega in briškega narečja primorske narečne skupine (s poudarkom na skladnji); tako v monografiji *Skladnja nadiškega in briškega narečja* (Zuljan Kumar 2022a) kot tudi raznih člankih, npr. *Priredne stavčne strukture v nadiškem in briškem narečju* (Zuljan Kumar 2016) ali *Pripovedi o hudiču in štrijah v terskem narečju = Racconti del diavolo e delle streghe nel dialetto sloveno delle Valli del Torre* (Zuljan Kumar 2022b).

2.1 O narečju govora Brest

Mieczysław Małecki je v svoji knjigi *Przegląd słowiańskich gwar Istri* (hrv. *Slavenski govori u Istri*) iz 1930 na podlagi analize predstavil osnovne dialektološke skupine istrskih govorov; to so čakavska, štokavska in slovenska, kot rezultat njihovega mešanja pa še čakavsko-štokavski in čakavsko-slovenski dialekt. Določil je tudi slovensko-hrvaško jezikovno mejo oz. njen potek: od ustja reke Rokave po reki vzhodno do Trebeša in do Rakitovca, po južni meji vasi: »Od ušća rijeke Rokave u more duž rijeke u istočnom pravcu sve do Trebeša, a odatle ravno do Rakitovca. Uzduž južne granice krajnje slovenske točke čine sljedeća mjesta: Krkače, Planjave, Labor, Trsek, Trebeše, Šočerga, Movraž, Rakitovac. Sjeverne hrvatske granične točke su: Kaštel Vener, Merišće, Škoruš, Brič, Topolovac, Gradina, Pregara, Crnica, Brest.« (Małecki 2002: 66)

Dalibor Brozović je čakavska hrvaška narečja razdelil na šest skupin; ena od njih je buzetsko narečje (Brozović 1970), v katerega uvrsti tudi govor kraja Brest. Tudi Josip Lisac prispevek *Fonološke značajke buzetskoga dijalekta* začinja s stavkom (Lisac 2009: 13): »Buzetski dijalekt jedan je od šest čakavskih dijalekata.« V nadaljevanju poudari njegovo majhnost a raznolikost: »To je, dakle, neveliki dijalekt, ali je on izrazito izdiferenciran.« Lisac je govore z območja Buzeta opisali kot prehodne govore in »govore z vplivi«: »dijalekatne osobine, tipovi naselja i toponomasticke značajke sugeriraju da je to područje u temeljima čakavsko, ali sa značajnim slovenskim utjecajima« (Lisac 2009: 17).

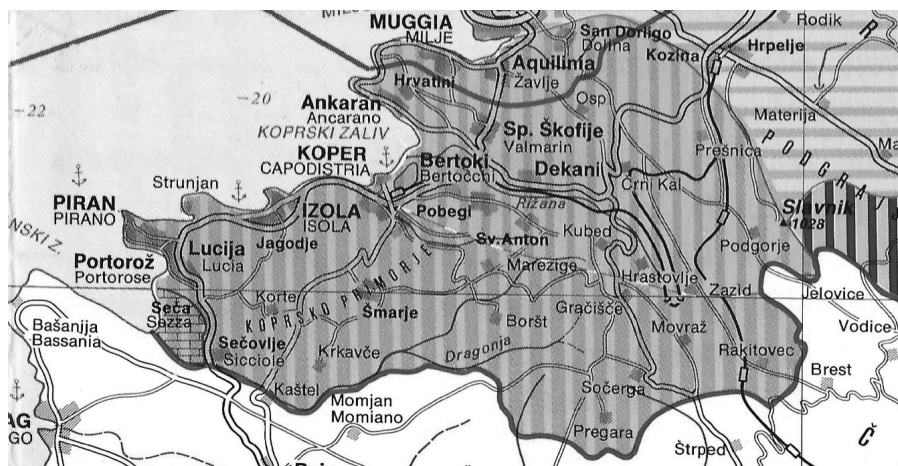
Tudi Mijo Lončarić članek *Buzetski dijalekt i kajkavština* (2021) začinja s to Brozovićevo delitvijo, torej »Buzetski dijalekt jedan je od šest čakavskih dijalekata.« Prav tako poudarja: »Buzetski dijalekt zauzima buzetsko područje

u Istri. Nije velik, ali je raznolik.« Petar Šimunović v prispevku *Ogledi govora na Bužeštini* piše: »Na gotovo cjelokupnom južnoslavenskom (pa i slavenskom) jezičnom prostoru jedva je moguće naći tako šaroliku i izdiferenciranu dijalekatsku krajinu kao što je Buzetska zavala [...] uvjeren sam kako su to autohtoni čakavski govori s primjesama iz slovenskog dijalekatskog adstrata, koje se lako objašnjavaju lingvističnom geografijom« (Šimunović 1992).

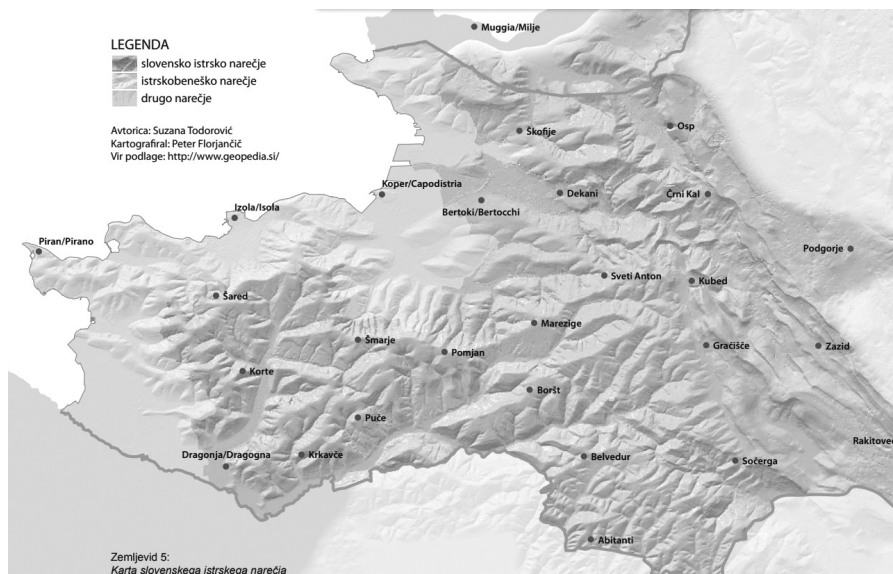
V slovenskem delu Istre se torej govori slovensko istrsko narečje, ki ga delimo na šavrinsko in rižansko podnarečje (meja med njima poteka po črti Bertoki–Marezige–Zazid), in istrskobeneško narečje (Todorović 2015: 53), medtem ko se po tradicionalni hrvaški (in tudi slovenski) narečni klasifikaciji takoj čez mejo v naseljih severne Istre, tj. tudi v Brestu, »govori [se] buzetskim dijalektom« (Filipi, Buršić Giudici 2019: 12), tj. buzetsko narečje oz. podnarečje, ki na severu meji s slovenskim šavrinskim podnarečjem istrskega narečja.

Buzetsko narečje se govori v severnem delu Istre, v okolici Buzeta oz. v Bužeški kotlini (Vivoda 2005: 9). Po tradicionalni hrvaški narečni klasifikaciji govor Bresta pripada skupini, imenovani severovzhodni buzetski oz. »gornjimiranski dijalekt čakavskog narječja« (Lukežić 2012). Matej Šekli (2018: 375) buzetske govore genetskojezikoslovno razdeli na 1) osrednje (govori vasi Veli Mlun, Sveti Donat, Sveti Martin, Nugla, Blatna Vas; Draguč, Račica) in 2) obrobne severne (Brest, Slum); prvi izkazujejo čakavske jezikovne značilnosti, drugi »odstopajo z značilnostmi, netipičnimi za čakavščino«.

Šekli na podlagi tega sklepa, da se zdi upravičeno domnevati, da so obrobi severni govori »buzetskega narečja« del slovenskega jezikovnega diasistema, tj. da narečni govori krajev kot npr. Slum, Brest severovzhodno od kraja Buzet v severni hrvaški Istri na državnem ozemlju Republike Hrvaške niso del buzetskega narečja čakavščine, temveč del šavrinskega podnarečja istrskega narečja dolenske narečne ploskve južne slovenščine (po Rigler 1963 in Šekli 2018: 339, 375–376).

Slika 3: Izseček Logar-Riglerjeve Karte slovenskih narečij (1983)

Slika 4: Predlog nove karte slovenskega istrskega narečja (Todorović 2024: 43)

V nadaljevanju je podana zgodovinskojezikoslovna interpretacija glasovnega sistema govora kraja Brest, in sicer iz izhodiščnega splošnoslovenskega glasovnega sistema (Logar 1981: 29–33), v opombah pa je narejena primerjava z zemljepisno stičnim govorom šavrinskega podnarečja istrskega narečja dolenske narečne ploskve južne slovenščine (tj. govor Rakitovca).

3 Glasoslovje

Govor kraja Brest pozna samo jakostno naglaševanje; tonemska nasprotja so odpravljena. Tudi kolikostna nasprotja so zaradi podaljšanja kratkih naglašanih samoglasnikov v zadnjem ali edinem zlogu odpravljena in nadomeščena s kakovostnimi: naglašeni samoglasniki so lahko samo dolgi; kratki so le nenaglašeni.⁵

3.1 Dolgi naglašeni samoglasniki

Samoglasniški sistem dolgih naglašanih samoglasnikov je enoglasniški (tj. monoftongičen): *i:/iː*, *eː*, *eː*, *a:/āː*, *oː*, *oː*, *u:/uː* + *əː*.

⁵ Šimunović (1970): »Govori Sv. Martina i Bresta pokazuju, više nego ostala naselja, tendenciju ukidanja opreke po kvantiteti.«

← umično naglašeni **-ə* po umiku naglasa s kratkega zloga na prednaglasno nadkračino (*'me:ɡla*, *'s'te:za*)

← **-ä* v zadnjem/edinem besednem zlogu (*b're:t*, adj m *s'te:r*, *zd're:ɥ*)

← v prevzetih besedah (*plen'je:r* 'jerbas', *'še:šula* 'velnica', *cimi'te:r* 'pokopališče')

a:/â: ← **ā* in **a-* (*b'râ:da*, *d'lâ:n*, *ɡospo'dâ:r*, *kâ:šul'* 'kašelj', *'la:s* (toda Gsg *'lâ:sa*, Npl *'lâ:si*); (*pot*)/pâ:zdux 'pazduha', Nsg *'râ:me*, *'râ:na*, *'sa:te* 'sativje', *šk'râ:nce* 'sence', *v'rât*, *v'ra:ta* (*'va:jnska*, *u'nu:trašnja*); 3sg *m'la:ti*; *k'râ:va*, *'mâ:ti*; *m'lâ:da*, *s'ta:ra*)¹⁰

← **ǣ* in **ǣ-* (*'da:n*, *'va:s*; *'ma:ša*, *'tâ:šća*)¹¹

← včasih naglašeni *ǣ* v nezadnjem zlogu (*'da:ska*, Npl *'da:ske*)¹²

← v prevzetih besedah (*bâ:rba*/*'ba:rba* 'stric; očetov brat', *kun'jâ:do* 'svak', *šaga'ma:n* 'brisača', *š'kâ:le* 'stopnice', *št'ra:ca* 'cunja, capa; krpa', *zer'mâ:n* 'bratranec' in *zer'mâ:na* 'sestrična'; *'ka:mera* 'soba', *ž'la:jf* 'zavora', *'fa:š'*/*'fa:jš* 'butara'; 3sg pret *je pa'sa:lo*)

o: ← **ō* in **ǫ-* (*'mō:š*, *'rō:ka*, *'zō:p*, Npl *'zō:bi*, *'pō:pōk* 'popok', Npl *'gō:be*, *gō'lō:p*)¹³

← umično naglašeni **o* (*'kō:sa*, *'nō:ga*, *'vō:da*)¹⁴

← **ǫ-* (*'kō:ža*)¹⁵

← včasih *o* po mlajšem umiku naglasa (lahko tudi po naglasni analogiji) (adj m *'bō:lan*, inf *'kō:sit* 'kositi')

← redko **ǫ*¹⁶ (*'nō:xot* 'noht')

← v prevzetih besedah (*färmen'tō:n* 'koruza', *kan'dō:t* 'greznica, obzidan vodnjak, stranišče', *pa'rō:n* 'vilice', *tava'lō:n*, Npl *tava'lō:nj* 'debela deska')

o: ← redko umično naglašeni *o* (*'o:kno*)

← včasih *o* po umiku naglasa z zadnjega kratkega zaprtega zloga (*ot'ro:k*)

← **ō* v položaju pred *j* (*'mo:ji*, *za s'vo:jega*)

¹⁰ V Brestu je *a* (< **ā* in **a-*) običajno rahlo zaokrožen; v govoru slovenske vasi Rakitovec tega gradivo ne izkazuje, npr. *urâta*, *brâda*, *urât*, *râma*, *potpâzex*, *dlân*, *kâšl'* (Logar 1956).

¹¹ Tudi v Rakitovcu imajo tu *a*-jevski refleksi, npr. *dan*, *'maša* (SiLA 1).

¹² Tudi v Rakitovcu imamo za kratki in dolgi naglašeni *ǣ* ter za *ǣ* po mlajšem umiku naglasa s končnega zloga *a*-jevski refleksi, npr. *dâska*, *mâgla* (Logar 1956).

¹³ Tudi v Rakitovcu imajo tu ozek *o*-jevski refleksi, npr. *zōp* (Logar 1956), *'rōka*, *zōp* (SiLA 1), toda *rōka* (Logar 1956); prav tako Slum: *rōka*, *gōba*, *pōt*, toda *gōlup*, *zup*.

¹⁴ Za umično naglašeni **o* imajo tudi v Rakitovcu danes ozek *o*-jevski refleksi, npr. *'noȝa* (SiLA 1), Logar pa ga je 1956 zapisal široko: *nōga*.

¹⁵ Za **ǫ-* je v Rakitovcu Logar (1956) zapisal ozek *o*-jevski refleksi, npr. *kōža*, toda danes *'kuža* (SiLA 1).

¹⁶ Gl. pod *u:/ū:*.

- u:/y:** ← **ū* in **û*- (*k'l'u:č*, *k'l'u:ka*, *mj'x̣u:r*, *p'l̥u:ta/p'l̥u:ća*, *'vu:jna* 'ujna; od ujca žena', *'vu:sta*, *u'n̥u:k*)¹⁷
 ← **-û* v zadnjem/edinem besednem zlogu (*k'ru:x*; *g'l̥u:x*)
 ← **ō* (*g'n̥u:j* 'gnoj', *ku'ku:ša* 'kokoš', *'ku:s* 'kost', *'nu:ć*, *'nu:s* 'nos', *'nu:žić* 'nož', *p'l̥u:t* 'ograja', *'vu:s*)¹⁸
 ← *əl* ← **ī* in **ĭ*- (*'bu:xa*, *'ku:k* 'kolk', *'pu:š* 'polž', *'su:za*, *'vu:na*; adj f *'pu:na/p̥u:na* 'polna', adj f Apl *'ẓ̌u:te*, 3sg *se 'tu:če*)¹⁹
 ← včasih *o* po mlajšem umiku naglasa (*'vu:x̣u* 'uho', Npl *'vu:ka* 'oko')
 ← v prevzetih besedah (*'pu:pa* 'dekle', *'pu:ña*²⁰ 'pest'; *g'ru:nt* 'kmetija', *'ẓ̌u:r* 'sirotka', *'ku:ga*, *'ku:xiña*)
- ə:r** ← **ṛ̌* in **ṛ̌̌*- (*'d̥ə:rva*, *'g̥ə:rl̥u*, *'m̥ə:rtv̥oc*, *o'b̥ə:rv̥e*, *'p̥ə:rsa* 'prsi', *'p̥ə:rs* 'prst', *s'm̥ə:rt*; *'s̥ə:rce*; adj f Apl *'č̥ə:rne*)

3.2 Kratki nenaglašeni samoglasniki

Samoglasniški sistem kratkih nenaglašanih samoglasnikov sestavlja 6 samoglasnikov: *i*, *ə*, *e*, *a*, *o* in *u*. Nenaglašeni *o* redko prehaja v *u* v položaju pred naglasom (*krum'p:ilj* 'krompir', *se je zagnu'ji:l̥o*, toda *ko'l̥e:n̥o*), v izglasju pa se zoži v *ö* ali *u* (*'g̥ə:rl̥u*, *'re:br̥u*, *ko'l̥e:n̥o*, toda *'č̥e:l̥o*). V govoru ni opaziti moderne vokalne redukcije ali pa je zelo šibka, npr. prednaglasni *e* > *ə* (*j̥ə'zi:k*, *n̥ə'v̥e:sta*, *k̥əb'li:t*, *k̥ə'bu:*), toda *'ka:lanica* 'poleno', *'k̥i:č̣i:ca* 'gleženj', *k'r̥a:varica* 'plansarica', *'l̥o:bnica* 'kopica za čez noč'; *so no'si:li*, *za s'vo:jega* itd.).

Polglasniški samoglasnik v končajah *-əc*, *-ək* dobi *o*-jevsko kvaliteto, npr. *'m̥ə:rtv̥oc*, *'p̥ā:l̥oc*, *x'l̥ā:p̥oc*, *'v̥u:j̥oc*, *'te:t̥oc* 'mož od tete', *t'ru:p̥oc*, *'l̥o:noc*, *t'r̥o:boc* 'ustnica'; *'p̥ā:st̥or̥ok*, *p̥ərs'ta:n̥ok*, *pod'm̥e:tok*, *'p̥o:p̥ok* 'popok', *'ši:pok*, *'v̥o:sok*.²¹

3.3 Soglasniki

Za govor Bresta je značilna popolna izguba končnih zvenceh nezvočnikov /b/, /d/, /z/, /ž/ in /g/; ti v izglasju ali pred nezvencim soglasnikom postanejo nezvenci, npr. *'zi:t* 'zid', *k'r̥i:š*, *'z̥o:p* 'zob', *'m̥o:š* 'mož'.

¹⁷ Toda Slum: *d̥āša*, *m̥āxa*.

¹⁸ Za **ō* imajo tudi v Rakitovcu *u*-jevski refleksi, npr. *muć*, *nuć*, *nus*, *vus* (SiLA 1); *kūs* 'kost', *nūs* (Logar 1956); prav tako Slum: *nūs*, *kukūs*.

¹⁹ Stalno dolgi in staroakutirani zlogotvorni *l* sta tudi v Rakitovcu dala *u*, npr. *'su:za*, adj f *'puna* (SiLA 1); Npl *sūze* (Logar 1956); prav tako Slum: *žūt*, *vūna*, *kūk* 'kolk'.

²⁰ V rabi je tudi leksem *p̥es* 'pest'.

²¹ Prav tako v Rakitovcu: *s'č̣ep̥oc*, *x'l̥ap̥oc*, *p'jan̥oc*, *v̥ərtin̥oc*; *č'l̥enok*, *'pes̥ok* (SiLA 1), *l̥ōn̥oc*, *maẓin̥oc*, *p̣āloc*, *tr̥ōḅoc*, *xḷāp̣oc*; *čḷēnok*, *p̣ōp̣ok*, *zaṭiḷjok* (Logar 1956); kot tudi Slum: *ṃeṣ̌oc*, *p̣āloc*; *p̣ẹṭok*, *ṃāčok*.

Govor pozna mehke soglasnike *ń*, *l* in *ć*. Sicer je *l* v večini slovenskih narečij in govorov že otrdel v *l* (tako sredi besede kot v izglasju), *ń* in *nɤj* pa sta bodisi otrdela v *n* bodisi prešla v *j*, se v Brestu (kot tudi v šavrinskem istrskem govoru kraja Rakitovec, gl. op. spodaj) ohranjata tako *ń* kot *l*'. V govoru Bresta imamo naslednje primere: *'ku:xińa*, *'ly:bańa*, *oĝ'ńi:šće*, *pərs'ta:ńok*, *s're:dńak* oz. *s're:dńi* *pə:rs*, Npl *'ńi:ve*; adj m *na'pɤ:xńen*; *'kă:šɯl'*, *k'l'u:ć*, *k'l'u:ka*, *mož'lâ:ně*, *pri'jâ:teł*, *š'kɤ:l'a* 'luknja, jama'; adj m *g'l'ɤ:x*; inf *'l'u:pit* [*fərmen'to:n*], 3sg *se* *'mɛ:l'e*.²² Govor ima tudi mehki *ć*, npr. *'mă:ćexa*, *muš'tă:će* 'brki'; *'nu:zić*, *'pɛ:ć*, *x'ći:*, *p'ly:tă/p'ly:ća*; *'ća:ća* in *'o:ća*.²³

Za istrske govore je značilno, da *-m* v izglasju prehaja v *-n* (*-m* > *-n*); tako je tudi v govoru kraja Brest:: Isg *'ni:man*, *p're:den*, *'se:ćen* *dă:rva* 'sekati', *son* *prex'lâ:jen*, Isg z *'a:ɤton*, z *ot'ro:kon*, *'sɤ:nón*, Dpl *'sɤ:nɛn* 'sin', *x'će:rɛn* 'hči', *'mă:terɛn* 'mati'.²⁴ Prehoda *g* > *ɣ* govor ne pozna (npr. *'gɔ:ra*, *g'nu:j*), le spirantizacija v izglasju *-g* > *-x* (*'b're:x* 'breg', *'nɔ:x* Gpl 'noga', *p'lu:x* 'plug', *'ru:x* 'rog, buška', *s'ne:x* 'sneg');²⁵ tudi *-k* > *-x* (*siro'ma:x* 'siromak'). Posebnost govora kraja Brest je še prehod izglasnega *-st* > *-s*: *'pə:rs* 'prst', *'kɤ:s* 'kost', *'tă:s* 'tast'; *'bɔ:les* *bolest 'bolezen', *'pɛ:s* 'pest'; adj m *'gɔ:bas* 'gobast'; inf *p're:s* 'presti'.²⁶

Zvočnik *v* se pojavlja kot proteza pred vzglasnima *o-* in *u-*, tj. pred zadnjimi samoglasniki (< **u*), npr. *'vɤ:jna*, *'vɤ:xɤ* 'uho', *'vɤ:sta* 'usta', *'vɤ:jɔc*, *'vɤ:jna*, *'vu:l* 'čebelnjak', *'vu:ra* 'ura'; *'vɔ:dor* 'oder (nad hlevom)', Npl *'vu:ka* 'oko'.²⁷ Protektivni *v-* je značilen za vzhodna slovenska narečja (zlasti panonska in štajerska), najdemo pa ga tudi v šavrinskih istrskih govorih.²⁸

Soglasniška skupina *šč* je ohranjena (*k'le:šća*, *oĝ'ńi:šće*, *šč'jo:pjć* 'ščepec', *tă:šća*, *topo'ri:šće*).²⁹ Tudi primarni skupini *čre-*, *žre-* (< *črě-*, *žrě-*) sta ohranjeni: *č're:da*, *č're:va*.³⁰ Prvotni soglasniški skupini *tl* in *dl* sta se v opisnem deležniku asimilirali v *l* (npr. *je pro'pa:la*). Narečje ne pozna zlogotvornega *r*:

²² Prav tako v Rakitovcu: *ńiwa*, *brńń*, *svińa*, *čərpńńa*, *lěšńak*; *gl'ɯx*, *kl'uka*, *p'lūća*, *p'ule* (Logar 1956), toda *'kašəl*, *p'lăća* (SiLA 1); tako tudi Slum: *ńiva*, *oĝon*; *kăšol*, *krumpil*.

²³ Prav tako v Rakitovcu: *ćăća* in *oće*, *xći*, *pěć*, *cěpic*, *nűzić*, *mezolíc* 'bezgavka' (Logar 1956); kot tudi Slum: *ćăća* in *oća*.

²⁴ Prav tako v Rakitovcu: Isg *dělan* 'delati', *tərpńń* 'trpeti', *grɛń* 'iti', Isg.fut *bńn* 'biti' (Logar 1956); *pɔ* *malɛn* (SiLA 1); kot Slum: Isg *jos son* 'biti'.

²⁵ Tudi v Rakitovcu, npr. *ruh* 'rog, buška', *sneħ* 'sneg' (SiLA 1); prav tako Slum: *brɛħ* 'breg', *s'neħ* 'sneg'.

²⁶ Prav tako v Rakitovcu: *pošas* = *pošast 'kašelj', *za'pes* 'zapestje', *pərs* 'prst', *'gɔbas* 'gobast' (adj m), *jəs* 'jesti', *'grisi* (SiLA 1), *kɯs* 'kost', *pərs* 'prst', *pošas* *pošast 'kašelj', *'Tərs* 'Trst', adj. *gɔbas* 'gobast', *čűotas* *čotast 'šepav' (Logar 1956); kot Slum: *kɯs* 'kost', *pɛs*, *hrăs*, *trinąjs* '13', *jɛs* 'jest(i)'.

²⁷ Tudi Slum: *vɯɔ*, *vɯsta*.

²⁸ Npr. v Rakitovcu: *wűjna* 'ujna', *wűjc* 'ujec', *wôčɛx* 'očim', *wôknó* 'okno', *uăĝin* 'ogenj', *woĝńišće* 'ognjišće', *woplńń* 'oplen', *uđtrok* 'otrok' (Logar 1956); *'uolɛ* 'olje' (SiLA 1).

²⁹ Prav tako v Rakitovcu: *gońišće*, *pərgăršća*, *tăšća* (Logar 1956); *ɣoš'caɤa*, *kri'zišće*, *pə'ɣišće* (SiLA 1).

³⁰ Prav tako v Rakitovcu: *črɛwa* (Logar 1956), *č'rewa* (SiLA 1).

'č̌:rtalɔ, 'ďa:rva, 'ša:rce; p̌ars'ta:ńɔk, adj f Apl 'ďa:rvene 'lesene'. Palatalni *ř* je pred samoglasnikom razpadel na *r* + *j* ('č̌j:rjak 'tvor').

3.4 Naglas

Naglas ni vezan na določeno mesto v besedi. Naglašeni samoglasniki so samo dolgi, nenaglašeni samoglasniki samo kratki. Govor ne pozna tonemskega naglaševanja; naglas je jakosten, kolikostna nasprotja so odpravljena. Govor ima en dolg naglas (*V̌*) in nenaglašeno kračino (*V*). Govor kraja Brest v severni Istri izkazuje: 1) naglasni pomik tipa **šėno*/**přso* > **šėňo*/**prošo* (npr. *go'lɔ:p*, *ku'ku:ša* 'kokoš', toda '*še:ńo*, '*ńe:b̌y*); 2) naglasni umik s končnega kratko naglašenega odprtega in zaprtega zloga na prednaglasno kračino **m̌əgľa* > **m̌əgla* (npr. [■]*'me:gla*, [■]*'s'te:za*).

4 Leksika

Rekonstrukcije so narejene na podlagi SES in ESSJ. V gradivu so navedene fonetično poknjižene oblike narečnih leksemov, ki jim sledijo: 1) njihov praslavski predhodnik ali 2) tujejezični vir. Simbol * pomeni rekonstrukcijo, < 'se je razvilo iz', > 'se je razvilo v', ← 'tvorjeno iz' in 'xxx' pomen (po SLA 2.2: 52–58).

4.1 Neprevzete besede

Od besedja prevladujejo neprevzete besede, nastale v kontinuiranem jezikovnem razvoju (vir: ESSJ, SES, SLA 1.2 2011, SLA 2.2 2016 in SLA 3.2 2023), npr.:

vrata = *v'ra:ta* (< **vorta*, kolektiv od **vorto* 'vrata', kar kaže na prvotno dvodelnost vrat), **las** = *'la:s* (< **volš* 'las'), **brada** = *b'řa:da* (< **borda* 'brada'), **vrat** = *v'řa:t* (< **vorť* 'vrat'), **rame** = *'řa:me* (< **ormę* 'rama'), **dlan** = *d'ľa:n* (< **dolň* 'dlan');

čelo = *'če:lo* (< **čelo* 'čelo'), **rebro** = *'re:břy* (< **rebro* 'rebro'), **sestra** = *'se:stra* (< **sestra* 'sestra'); **čreva** = *č'ře:va* (< **červo* 'črevo'), **leha** = *'ľe:xa* (< **ľexa* 'gredica, pas obdelane zemlje'), **lemež** = *'ľe:meš* (< **lemež̌* 'lemež');

ognjišče = *oɣ'ńi:šče* (< **ogńišče* ← **ogń̌* 'ogenj'), **rit** = *'ři:t* (< **riť* 'rit; zadnjica'),

roka = *'řo:ka* (< **řoka* 'roka'), **popek** = *'p̌o:p̌ok* (< **p̌orp̌ǩ* < **p̌orp̌* 'popek');

ujna = *'v̌y:jna* 'ujna; od ujča žena oz. žena materinega brata' (< **uǰna* ← **uǰň* 'ujčev' ← **uǰb* 'ujec, materin brat'), **usta** = *'v̌y:sta* (< **usta* 'usta'), **mehur** = *m̌j'x̌y:r* (< **m̌exǔř* < **m̌ex̌* 'meh'), **pljuča** = *p'ľy:ťa/p'ľy:ča* (< **p̌ľǔa* 'pljuča'); **ulj** = *'v̌u:ĺ* 'čebelnjak' (< **uľb̌njaǩ* < **uľb̌* 'ulj, panj');

drva = *'ďa:rva* (< **dřva* (Ipl) < **dřvo* 'drevo, les'), **mrtvec** = *'m̌a:rtv̌oç* (< **m̌rtv̌eç̌*), **smrt** = *s'm̌a:rt* (< **šm̌rť* 'smrt').

4.2 Prevzete besede

4.2.1 Romanizmi

Zaradi zelo kompleksnih, dolgotrajnih jezikovnih in kulturnih slovensko-romanskih in hrvaško-romanskih, torej slovensko-italijanskih in hrvaško-italijanskih stikov, je govor precej bogat z romanizmi (Boerio 1856, Doria 1987, Manzini in Rocchi 1995, Rosamani 1990):

barba = 'bâ:rb̥a 'stric' ← istr. ben. *barba* 'stric; očetov brat';³¹

biži = 'bi:ži 'grah' ← istr. ben. *bisi*, sg. *biso* 'grah' (knjiž. it. *pisello*);

fameja = fa'me:ja 'družina' ← istr. ben. *famea*;

faš = 'fa:š/'fa:jš 'butara' ← it. *fascio*, istr. ben. *fasso*, furl. *fas* 'snop, sveženj';

febre = 'fe:bre 'mrzlica' ← it. *febbre* 'vročina, vročica, mrzlica';

forešt = fo're:šti 'tuj, tujec' ← istr. ben. *forest* 'tuj';

frmenton = fərmen'to:n 'koruza' ← trž. it. *formenton* 'koruza' (it. *formentone* 'koruza');

jerta = 'je:rt̥a 'podboj' ← istr. ben. *erta* 'podboj';

intima = 'i:ntima 'prevleka na blazini' ← it. (*biancheria*) *intima* 'intimno, spodnje (perilo);

kadena = ka'de:na 'veriga' ← istr. ben. *cadena* 'veriga';

kamarin = kama'ri:n 'shramba, sobica' ← furl. *camarin*, istr. ben. *camarin*, *camerin*, it. *camerino* 'sobica' (Rosamani 1990: 151);

kandot = kan'do:t ← furl. *condot*, istr. ben. *condoto* 'greznica, obzidan vodnjak, stranišče';

kunjado = kuɲ'jã:do 'svak' ← istr. ben. **cognado*/**cugnado* 'svak';

kušin = ku'ši:n 'blazina' ← istr. ben. *cussin* 'blazina, podzglavnik';

molete = mo'le:te 'burkle (priprava za devanje posode v peč)' ← istr. ben. *moleta* 'klešče za žerjavico', furl. *molete* 'klešče (pri ognjišču);

punja = 'pu:ña (tudi 'pe:s) 'pest' ← istr. ben., it. *pugno* 'pest';

pupa = 'pu:pa 'dekle' ← istr. ben., it. *pupa* 'dekle';

šemole = 'še:mole 'otrobi' ← trž. it. *semola*; it. *semole* (pl) 'otrobi, zdrob';

šešula = 'še:šula 'velnica' ← trž. it. *sèsola* 'lesena ali kovinska zajemalka za zajemanje žita, ki se je včasih uporabljala v trgovinah', furl. *sèssule*, *sièssule* 'vrsta zajemalke s kratkim ročajem', istr. ben. *sèssola* 'vrsta majhne zajemalke';

škale = š'kã:le 'stopnice' ← istr. ben., it. *scala* 'stopnica' (Boerio 1856: 614; Doria 1987: 573);

špina = š'pi:na 'studenec' ← istr. ben., it. *spina* 'pipa pri sodu, cevka, vodna pipa';

šterna = š'te:rna 'vodnjak' ← rom. **čisterna* < lat. *cisterna* 'podzemni prostor, v katerega se steka kapnica';

³¹ V it. ima leksem *barba* pomen 'brada'.

štraca = *št'ra:ca* (tudi *'kə:ɾpa*) ← istr. ben. *strazo* 'cunja, capa; krpa';

tamon = *ta'mo:n/ta'mu:n* 'oje' ← istr. ben. *timón* 'oje' (Manzini in Rocchi 250), trž. (in knj.) it. *timone* 'oje' (Doria 1987: 753);

tremes = *tre'me:s* 'vmesna notranja stena v hiši' ← it. *tramezzo* 'predelna stena';

zerman = *zer'mā:n* 'bratranec' ← istr. ben. *zerman* 'bratranec';

zermana = *zer'mā:na* 'sestrična' ← istr. ben. *zermana* 'sestrična'.³²

Romanizmi so pogostejši v vaseh na hrvaški strani, npr. v nekaterih primerih, ko imamo v Brestu romanizem, je v Rakitovcu neprevzeta beseda, npr. *'fɛ:bre* 'mrzlica' vs. *mārɟca*, *'še:mole* 'otrobi' vs. *otrôbe*; *'še:šula* 'velnica' vs. *vêjanca*; *š'pi:na* 'studenec' vs. *skədêɲac*; *ta'mo:n/ta'mu:n* 'oje' vs. *ujê*; *tre'me:s* 'vmesna notranja stena v hiši' vs. *zît*; *zer'mā:n* 'bratranec' vs. *stârnîč*; *zer'mā:na* 'sestrična' vs. *stârnîčna*. V nekaterih primerih pa imamo dva različna romanizma za isti pomen, npr. za pomen 'dekle' imajo v Brestu leksem *'pu:pa* ← istr. ben., it. *pupa* 'dekle', v Rakitovcu pa *marôža* ← istr. ben. *morosa* 'dekle, zaročenka'.

4.2.2 Germanizmi

Germanizmi so redkejši:

cigla = *'ci:gla* 'opeka' ← nem. *Ziegel* 'opeka',

grunt = *g'ru:nt* 'kmetija' ← srvnem. *grunt* 'tla, zemlja, posestvo', nem. *Grunt* 'tla, zemlja, temelj, osnova',

pik = *'pi:k* 'palica' ← bav. avstr. *pik* 'kramp', 'konica krampa',

šporget = *špor'ge:t* 'štedilnik' ← nem. *Sparherd* 'štedilnik',

žlajf = *ž'la:jf* 'zavora' ← srvnem. *sleip(f)en* 'drsati, vlačiti' (ESSJ IV: 461),

žur = *'zu:r* 'sirotka' ← stvn., srvnem. *sûr* 'kisel, grenek, oster (okus)'.³³

Germanizmi so pogostejši na slovenski strani meje, npr. v nekaterih primerih, ko imamo v Rakitovcu germanizem, imamo v Brestu neprevzeto besedo (npr. *b're:nta* (s pojasnilom, da so v njej so nosili vodo ali grozdje) vs. Rakitovec.: *bâdiñ* 'brenta' ← zgerm. **budinō* (> stvnem. *butin*) 'brenta') ali pa je namesto germanizma (npr. v Rakitovcu: *brîtof* 'pokopališče' < nem. *der Friedhof* 'pokopališče') v Brestu romanizem (*cimi'ter* 'pokopališče' ← istr. ben. *cimitero*). V nekaterih primerih pa imamo dva različna germanizma za isti pomen, npr. za pomen 'zavora' imajo v Brestu leksem *ž'la:jf* ← srvnem. *sleip(f)en* 'drsati, vlačiti', v Rakitovcu pa *râjs* 'zavora' ← nem. *Reiss* ← nem. *reissen* 'praskati, vrezati črte'.

³² Prav tako v Rakitovcu: *bârba*, *forêšt*, *fârmētôn*, *jêrta*, *kandôt*, *koñâdo*, *kušîn*, *pûna*, *škâle*, *štêrna*, *štrâca* (Logar 1956).

³³ Prav tako v Rakitovcu: *cîgla*, *špargêrt*, *žêr* 'sirotka' (Logar 1956).

4.3 Drugo

Včasih ni jasno, ali gre za prevzem preko germanske ali preko romanske besede, npr. *š'tu:k* 'strop' ← nem. *Stuck* 'zmes drobnega peska, apnenega mleka, mavca za izdelavo štukatur' / it. *stucco* 'zmes drobnega peska, apnenega mleka in mavca' (Rakitovec ima za ta pomen romanizem *šufīt* ← furl. *sufit* 'strop').

Nekaj je tudi tipičnih hrvaških leksemov, ki jih govorijo le na hrvaški strani meje, npr. *'ba:čva* 'sod' (knj. hrv. *bačva* 'sod'), *'ča:mac* 'čoln' (knj. hrv. *čamac* 'čoln'), *'bu:brigi* 'ledvice' (knj. hrv. *bubregi* 'ledvice') vs. Rakitovec: *ubēsti* = sln. *obisti*; *k'ro:u* 'streha' (knj. hrv. *krov* 'streha') vs. Rakitovec: *strēxa*; *'mə:ršqu* 'suh' (knj. hrv. *mršav* 'suh') vs. Rakitovec: *sūx*; *'za:xot* 'stranišče' (knj. hrv. *záhod* 'stranišče'), tudi *kan'do:t* kot v Rakitovcu: *kandōt* ← furl. *condot*, istr. ben. *condoto* 'greznica, obzidan vodnjak, stranišče'.

5 Sklep

V članku je podrobneje obravnavano glasoslovje govora kraja Brest (blizu Sluma). Samoglasniški sistem dolgih naglašanih samoglasnikov je enoglasniški (tj. monoftongičen): *i:/i:*, *e:*, *a:/â:*, *o:*, *o:*, *u:/u:* + *ə:r*. Govor Bresta smo (v opombah) primerjali z govorom kraja Rakitovec. Povzeto predstavljamo v tabeli (prirejeno po shemi v Šekli 2018: 339).

Izhodiščno splošnoslovensko	*ē	*ĕ-	*ō	*ò-	*ē	*ĕ-	*ē	ĕ-	*ō	*ò-	*ō	*à-
Izhodiščno šavriškoistrsko	ē	*ē	*ū	*ō	*ē	*ĕ	*ē	*ē	*ō	*ō	a:	a:
Rakitovec	e:	ē:	u:	o:/u:	e:	e:	e:	e:	o:	o:	a:	a:
Brest	ē:	ē:	u:	u:	ē:	ē:	ē:	ē:	o:	o:	a:	a:

Zgodovinskojezikoslovna primerjava govora kraja Brest z govorom kraja Rakitovec pokaže, da je samoglasniška sistema obeh govorov mogoče izvesti iz izhodiščnega šavriškoistrskega samoglasniškega sistema. V primerjavi z govorom kraja Rakitovec govor kraja Brest izkazuje težnjo k oženju naglašanih samoglasnikov in k zmanjševanju različnih kvalitet sredinskih samoglasnikov (tj. *e* in *o*).

Kljub večini skupnega (tudi prevzetega) besedja smo v govoru Bresta zabeležili izraze oz. lekseme, ki se na slovenski strani meje (v govoru kraja Rakitovec) ne pojavijo, npr. *'ba:čva* 'sod'; *'bu:brigi* 'ledvice', *k'ro:u* 'streha', *'mə:ršqu* 'suh' (knj. hrv. *mršav* 'suh'), *'za:xot* 'stranišče'.

Kekez in Lončarić (2006: 389) prispevek o slovensko-hrvaškem jezikovnem stiku v Istri (*Osvrt na istraživanje hrvatsko slovenskih jezičnih dodira u Istri*)

zaključujeta z mislijo, da je v slovenskih in hrvaških istrskih govorih veliko lastnosti, ki so značilne za sosednje govore, kar je pričakovano, saj govorimo o organskem razvoju sorodnih jezikov in medsebojnih vplivih. Zaradi specifičnih jezikovnih posebnosti so Istro raziskovali tako s slovenske kot s hrvaške strani in iz drugih delov Evrope, ampak zdi se, da še ne dovolj, saj vsi pojavi še niso pojasnjeni.³⁴

Na glasoslovni ravnini govor Bresta izkazuje izredno podobnost z ozemeljsko stičnim govorom Rakitovca, zato bi lahko (vsaj na podlagi dolgega vokalizma) tudi govor Bresta uvrstili v šavrinsko podnarečje istrskega narečja dolenske narečne ploskve južne slovenščine (po Rigler 1963 in Šekli 2018). V prispevku je podana zgodovinskojezikoslovna interpretacija glasovnega sistema govora kraja Brest iz izhodiščnega splošnoslovenskega glasovnega sistema (Logar 1981: 29–33), za dokončno uvrstitev govora pa bi bilo potrebno govor interpretirati tudi iz izhodiščnega »srpskohrvatskega/hrvatskosrpskega«
glasovnega sistema (Brozović in Ivić 1981: 221–226). Prav tako bi bilo smiselno govor analizirati na vseh jezikovnih ravneh: poleg glasoslovne in leksikalne še na oblikoslovni ravnini.

VIRI IN LITERATURA

Giuseppe BOERIO, 1856: *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Giunti editore.

Dalibor BROZOVIĆ, 1970: Dijalekatska slika srpskohrvatskoga jezičnog prostora. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 8, 5–32.

Mario DORIA, Claudio NOLIANI, 1987: *Grande dizionario del dialetto triestino*. Trieste: Il Meridiano.

ESSJ = France BEZLAJ, *Etimološki slovar slovenskega jezika* I: A–J. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik (izd.), Mladinska knjiga (zal.), 1977 (1976). II: K–O. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik (izd.), Mladinska knjiga (zal.), 1982. III: P–S, dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan. Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.), Mladinska knjiga (zal.), 1995. IV: Š–Ž, avtorji gesel France Bezlaj, Marko Snoj in Metka Furlan, uredila Marko Snoj in Metka Furlan. Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.), Založba ZRC (zal.), 2005. V: *kazala*, izdelala Marko Snoj in Simona Klemenčič. Ljubljana: SAZU – Znanstvenoraziskovalni center, Inštitut za slovenski jezik, Etimološko-onomastična sekcija (izd.), Založba ZRC (zal.), 2007.

Goran FILIPI, 1999: Diahrono in sinhrono prepletanje govorov v slovenski Istri na primerih. *Logarjev zbornik*. (Zora, 8). Maribor: Slavistično društvo.

Goran FILIPI, 2005: Sorodstveni nazivi v Rakitovcu. *Meje in konfini: Rakitovec, vas kulturnih, družbenih in naravnih prepletanj*. Ur. Vida Rožac Darovec. Koper: Založba Annales, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

³⁴ Iz hrv. prevedla oz. priredila T. J.

Goran FILIPI, Barbara BURŠIĆ GIUDICI, 2019: *Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora* (LAIČaG). *Atlante Linguistico delle Parlate Ciacave Istriane* (ALPaCis). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Tjaša JAKOP, 2013: Zamejska narečja v Slovenskem lingvističnem atlasu. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 53/3–4, 98–99.

Stipe KEKEZ, Mijo LONČARIĆ, 2006: Osvrt na istraživanje hrvatsko slovenskih jezičnih dodira u Istri. *Annales. Series historia et sociologia* 16/2, 383–390.

Josip LISAC, 2009: Fonološke značajke bužetskoga dijalekta. *Čakavska rič* 29/2, 13–22.

Mijo LONČARIĆ, 2021: Bužetski dijalekt i kajkavština. *Kaj: časopis za književnost, umjetnost, kulturu* 54 (250)/3–4, 370–371.

Iva LUKEŽIĆ, 2012: *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Katedra čakavskoga sabora Grobnišćine.

Tine LOGAR, 1956: *Rakitovec*. [T127, zapis po vprašalnici za Slovenski lingvistični atlas, rokopis; hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU].

Tine LOGAR, 1981: Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem. *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*. (Posebna izdanja LV, Odjeljenje društvenih nauka, 9). Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. 29–33.

Tine LOGAR, 1996: Slovenski govori v Istri in njihova geneza. *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.

Karta slovenskih narečij. Priredila Tine Logar in Jakob Rigler na osnovi Ramovševe dialektološke karte slovenskega jezika, novjših raziskav in gradiva Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU. Svetovalec za narodno mejo V[ladimir] Klemenčič. Izdelal Geodetski zavod SRS, kartografski oddelek. Merilo 1 : 350.000. Ljubljana: DDU Univerzum, 1983. (Stenski zemljevid. S ponatisi.)

Mieczyslaw MAŁECKI, 2002: *Slavenski govori u Istri [Przegląd słowiańskich gwar Istri]*. Krakow: Polskiej Akademji Umiejętności, 1930]. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo.

Giulio MANZINI, Luciano ROCCHI, 1995: *Dizionario storico fraseologico etimologico del dialetto di Capodistria*. Rovigno: Centro di ricerche storiche Rovigno.

Karin MARC BRATINA, 2005a: Frazeologija v vasi Rakitovec. *Meje in konfini: Rakitovec, vas kulturnih, družbenih in naravnih prepletanj*. Ur. Vida Rožac Darovec. Koper: Založba Annales, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. 261–288.

Karin MARC BRATINA, 2005b: »Mi forca v Rakitovci ubrnemo jezik«. *Meje in konfini: Rakitovec, vas kulturnih, družbenih in naravnih prepletanj*. Ur. Vida Rožac Darovec. Koper: Založba Annales, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. 229–238.

Jakob RIGLER, 1963: Pregled osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu. *Slavistična revija* 14/1–4, 25–78.

Jakob RIGLER, 2001: O suponiranem slovenskem brkinskem dialektu. *Zbrani spisi 1: jezikoslovnogodovinske in dialektološke razprave*. Ur. Vera Smole. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Enrico ROSAMANI, 1990: *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione giuliano-dalmata quale essa era stata costituita di comune accordo tra i due stati interessati nel Convegno di Rapallo del 12-XII-1920*. Trieste: Lint.

Tina ROŽAC, 2016a: *Analiza narečnega diskurza (s poudarkom na govoru Rakitovca v slovenski Istri)*. Doktorska disertacija. Maribor: T. Rožac.

Tina ROŽAC, 2016b: Diskurzni označevalci v besedilnih vrstah vsakdanjih pogovorov. Študija primera Rakitovca v slovenski Istri. *Annales, Series Historia et Sociologia* 26/4, 727–740.

SES = Marko SNOJ, ³2016: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan. <https://fran.si/> (17. 4. 2024).

SLA 1.2 = Jožica ŠKOFIC (ur.), Januška GOSTENČNIK, Mojca HORVAT, Tjaša JAKOP, Karmen KENDA-JEŽ, Petra KOSTELEČ, Vlado NARTNIK, Urška PETEK, Vera SMOLE, Matej ŠEKLI, Danila ZULJAN KUMAR, 2011: *Slovenski lingvistični atlas 1: Človek (telo, bolezni, družina); 2: Komentarji*. (Jezikovni atlasi). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <https://fran.si/> (17. 4. 2024).

SLA 2.2 = Jožica ŠKOFIC (ur.), Januška GOSTENČNIK, Vito HAZLER, Mojca HORVAT (ur.), Tjaša JAKOP, Janoš JEŽOVNIK, Karmen KENDA-JEŽ (ur.), Vlado NARTNIK, Vera SMOLE, Matej ŠEKLI, Danila ZULJAN KUMAR, 2016: *Slovenski lingvistični atlas 2: Kmetija; 2: Komentarji*. (Jezikovni atlasi). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <https://fran.si/> (17. 4. 2024).

SLA 3.2 = Jožica ŠKOFIC, Januška GOSTENČNIK, Vito HAZLER, Tjaša JAKOP, Karmen KENDA-JEŽ, Mojca KUMIN HORVAT, Vlado NARTNIK, Nina PAHOR, Vera SMOLE, Matej ŠEKLI, Danila ZULJAN KUMAR, 2023: *Slovenski lingvistični atlas 3: Kmetovanje; 2: Komentarji*. (Jezikovni atlasi). Ur. Jožica Škofic, Matej Šekli, Nina Pahor. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Matej ŠEKLI, 2018: *Tipologija lingvogenez slovanskih jezikov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Petar ŠIMUNOVIĆ, 1970: Dijalekatske značajke buzetske regije. *Istarski mozaik* 8/5, 35–49.

Petar ŠIMUNOVIĆ, 1992: Ogledi govora na Bužeštini. *Buzetski zbornik* 17, 33–42.

Suzana TODOROVIĆ, 2015: *Slovensko istrsko izrazje v zaledju Kopra: Boršt, Krkavče, Tinjan*. Koper: Libris.

Suzana TODOROVIĆ, 2016: *Narečje v Kopru, Izoli in Piranu*. Koper: Libris.

Suzana TODOROVIĆ, 2018: *Raznovrstnost narečnih govorov na Koprskem: Bertoki, Puče, Sveti Anton*. 1. izd. Koper: Libris.

Suzana TODOROVIĆ, 2019: *Istrskobeneški jezikovni atlas severozahodne Istre 1 – IsJAsIS 1. Vremenske razmere, geomorfologija, običaji in institucije, telo in bolezni. = Atlante linguistico istroveneto dell'Istria nordoccidentale 1, Fenomeni atmosferici, configurazione del terreno, tradizioni ed istituzioni, corpo e malattie*. Ur. Tjaša Jakop. Koper: Italijanska unija, Libris, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper.

Suzana TODOROVIĆ, 2020: *Istrskobeneški jezikovni atlas severozahodne Istre 2 – IsJAsIS 2. Števniki in opisni pridevniki, čas in koledar, življenje, poroka in družina, hiša in posestvo*. = *Atlante linguistico istroveneto dell'Istria nordoccidentale 2, Numerali e aggettivi qualificativi, scorrere del tempo e calendario, vita, matrimonio e famiglia, casa e podere*. Ur. Tjaša Jakop. Koper: Italijanska unija, Libris, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper.

Suzana TODOROVIĆ, 2021: *Istrskobeneški jezikovni atlas severozahodne Istre 3 – IsJAsIS 3. Garderoba in dodatki, hrana in pijača, čustva in občutki, oljkarstvo in oljarstvo, perjad zelenjava, sadje in sadno drevje, živali*. = *Atlante linguistico istroveneto dell'Istria nordoccidentale 3, Vestiario e accessori, cibi e bevande, sentimenti ed emozioni, olivicoltura e torchiatura, pollame, verdura, frutta e alberi da frutto, animali*. Ur. Tjaša Jakop. Koper: Italijanska unija, Libris, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper.

Suzana TODOROVIĆ, 2022a: Pomjanski romanizmi nekoč in danes. *Hrvatski dijalektološki zbornik 26*, 165–177.

Suzana TODOROVIĆ, 2022b: Istrobeneščina v severozahodni Istri. *Slovenski jezik in književnost med kulturami. [Slovenski slavistični kongres, 2022, Trst/Trieste in Koper/Capodistria, 29. september–1. oktober 2022]*. (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 32). Ur. Matej Šekli in Lidija Rezoničnik. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 281–291.

Suzana TODOROVIĆ, 2024: *Slovenski istrski lingvistični atlas (SiLA) 1. Vremenske razmere, geomorfologija, običaji in institucije, telo in bolezni*. Koper: Libris, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper.

Nataša VIVODA, 2005: *Buzetski govori*. Koper: Založba Annales, Univerza na Primorskem.

Danila ZULJAN KUMAR, 2016: Priredne stavčne strukture v nadiškem in briškem narečju. *Annales: anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia 26/4*, 699–708.

Danila ZULJAN KUMAR, 2022a: *Skladnja nadiškega in briškega narečja*. 1. izd. (Zbirka Linguistica & philologica, 42). Ljubljana: Založba ZRC.

Danila ZULJAN KUMAR, 2022b: Pripovedi o hudiču in štrijah v terskem narečju. = *Racconti del diavolo e delle streghe nel dialetto sloveno delle Valli del Torre. Annales: anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia 32/1*, 75–88.

KRAJŠAVE IN KRATICE

1 = 1. oseba, 2 = 2. oseba, 3 = 3. oseba; A = akuzativ, adj = adjektiv, pridevnik, D = dativ, f = ženski spol, fut = futur, prihodnji čas, G = genitiv, inf = infinitiv, nedoločnik, knj. = knjižno, L = lokativ, m = moški spol, N = nominativ, nem. = nemško, I = instrumental, pl = plural, množina, sg = singular, ednina, SLA = Slovenski lingvistični atlas, SiLA = *Slovenski istrski lingvistični atlas*; bav. = bavarsko, ben. = beneško, nem. = nemško, furl. = furlansko, hrv. = hrvaško, istr. = istrsko, it. = italijansko, nem. = nemško, srvnem. = srednjevisokonemško, stvnem. = starovisokonemško, trž. it. = tržaško italijansko, psl. = praslovansko

THE LOCAL DIALECT OF BREST IN CROATIAN ISTRIA THROUGH THE PRISM OF SLOVENIAN DIALECTOLOGY

Brest (Italian: Olmeto) is an Istrian settlement below Mount Učka in the municipality of Lanišće (Croatia), on a Karst plateau not far from the Croatian-Slovenian border. In Olmeto, the Buzet dialect is spoken. The latter is a dialect widely used in the northern part of Istria and around Buzet. Local dialects (i.e. Brest and Slum) are categorized as part of the Chakavian dialect in both Slovenian and Croatian historical linguistics and dialect literature. According to the traditional dialect classification, the local dialect of Brest thus belongs to the group known as the north-eastern Buzet or upper Miren subdialect of the Chakavian dialect.

The dialect material for this article was collected in Brest (data point SLA T413) during fieldwork for the Slovenian Linguistic Atlas (SLA). The phonetics of this local dialect and the words (lexicon) typical of this border area are now further analyzed and described in this paper. The analysis of vocalism in the Brest speech and the comparison of similarities with the nearest local dialect of Rakitovec on the Slovenian side of the border show many common phonetic developments and phenomena (even though the differences in vocabulary in the mentioned regions are slightly more pronounced). The local dialect of Brest can thus be categorized (at least when it comes to long, i.e. stressed vowels) as a subdialect of the Šavrini subdialect in the Istrian dialect. This situation is the result of an organic contact between two related dialects of two related languages and their mutual influence.
